כל ימי גריד אחד כל ימי רביעה אחת לא יאמר לו חרוש עמי בגריד ואני אחרוש עמך ברביעה רבן גמליאל אומר [א]יש רבית מוקדמת ויש רבית מאוחרת כיצד נתן עיניו ללוות הימנו והוא משלח לו ואומר בשביל שתלוני זו היא רבית מוקדמת לוה הימנו והחזיר לו את מעותיו והוא משלח לו ואומר בשביל מעותיך שהיו בטילות אצלי זו היא רבית מאוחרת ר"ש אומר יש רבית דברים [ב]לא יאמר לו דע כי בא איש פלוני ממקום פלוני (א)[ג]ואלו עוברין בלא תעשה המלוה והלוה והערב והעדים וחכמים אומרים [ד]אף הסופר עוברים משום [1]לא תתן ומשום [2]אל תקח מאתו ומשום [3]לא תהיה לו כנושה ומשום [3]ולא תשימון עליו נשך ומשום [4]ולפני עור לא תתן מכשול ויראת מאלהיך אני ה':

גמ' תניא ר"ש בן יוחי אומר מנין לנושה בחבירו מנה ואינו רגיל להקדים לו שלום [ה]שאסור להקדים לו שלום ת"ל [5]נשך כל דבר אשר ישך אפילו דיבור אסור: ואלו עוברין: אמר אביי [ו]מלוה עובר בכולן לוה עובר משום [5]לא תשיך לאחיך (ב)[6]ולאחיך לא תשיך ולפני עור לא תתן מכשול ערב והעדים אין עוברין אלא משום לא תשימון עליו נשך תניא ר"ש אומר מלוי רבית יותר ממה שמרויחים מפסידים ולא עוד אלא שמשימים משה רבינו חכם ותורתו אמת ואומרין אילו היה יודע משה רבינו שיהיה ריוח בדבר לא היה כותבו כי אתא רב דימי אמר מנין [ז]לנושה בחבירו מנה ויודע שאין לו שאסור לעבור לפניו ת"ל לא תהיה לו כנושה (ג)ר' אמי ורבי אסי דאמרי תרווייהו כאילו דנו בשני דינין שנאמר [7]הרכבת אנוש לראשנו באנו באש ובמים אמר רב יהודה אמר רב [ח]כל מי שיש לו מעות ומלוה אותן שלא בעדים עובר משום ולפני עור לא תתן מכשול וריש לקיש אמר [ט]גורם קללה לעצמו שנאמ' [8]תאלמנה שפתי שקר הדוברות על צדיק עתק אמרו ליה רבנן לרב אשי קא מקיים רבינא כל מה דאמור רבנן שלח ליה בהדי פניא דמעלי שבתא לישדר לי מר עשרה זוזי דאתרמי לי קטינא דארעא למזבן שלח ליה ניתי מר סהדי ונכתב כתבא שלח ליה אפילו אנא נמי [י]שלח ליה כל שכן מר דטריד בגירסיה משתלי וגורם קללה לעצמי תנו רבנן שלשה צועקין ואינן נענין ואלו הן מי שיש לו מעות ומלוה אותן שלא בעדים והקונה אדון לעצמו ומי שאשתו מושלת עליו קונה אדון לעצמו מאי היא איכא דאמרי תולה נכסיו בנכרי איכא דאמרי הכותב נכסיו לבניו בחייו איכא דאמרי דביש ליה בהא מתא ולא אזיל למתא אחריתא:

הדרן עלך איזהו נשך

השוכר את האומנין והטעו זה את זה [כ]אין להם זה על זה אלא תרעומות [ל]שכר את החמר ואת הקדר להביא פרייפרין וחלילים לכלה או למת ופועלין להעלות פשתנו מן המשרה וכל דבר שאבד וחזרו בהן מקום שאין שם אדם (ד)שוכר עליהן או מטען השוכר את האומנין וחזרו בהן ידם על התחתונה

אם

כל ימי גריד אחד. הס ולא דקדקו בדבר לחוש שמא יום אחד יהא ארוך מחבירו או קשה מחבירו אלא מותר לומר לו עדור עמי היום הזה של גריד ואעדור עמך ביום פלוני של גריד: (א) **גריד.** לשון יובש שהארץ יבשה ואין גשמים יורדין: **וכל ימי רביעה.** חשובין כאחד: **אבל לא יאמר לו חרוש עמי בגריד ואני אחרוש עמך ברביעה.** שימי רביעה קשין למלאכה בשדות: **על לא תתן לו.** את כספך לא תתן לו בנשך עוברין על בל תתן ועל לא תקח כו' כל חד וחד מאי דשייך ביה כדמפרש בגמרא: **גמ' מלוה עובר בכולן.** בכל הני דחשיב במתני' דהוא נותן בנשך בשעת הלואה והוא לוקח בשעת פירעון והוא לו כנושה כשתובעו ודוחקו והוא שם עליו נשך בשעת פיסוק התנאי ונותן מכשול לפני הלוה להעבירו על לא תשיך לאחיך(ה) שהיא אזהרה ללוה: **מפסידין.** כדאמר בפירקין (דף עא.) מתמוטטין לעולם: **משה חכם.** ליטנא מעליא נקט: **לא תהיה לו כנושה.** לא תראה בעיניו כנושה בו שיראה ויבוש: **לראשנו.** לשון נושה כדמתרגמינן כרשיא(ו) הרי אנו באים באש ובמים: **עובר משום לפני עור.** שעולה על רוחו של לוה לכפור: **קללה.** כשתובעו וזה כופר הכל מקללין אותו ואומרין שהוא דובר על צדיק עתק: **ומשתלי.** ישכח הלואתי ואגרום קללה לעצמי: **צועקין.** בב"ד של מטה: **ואינן נענין.** שהרי הם גרמו לעצמן: **קונה אדון לעצמו.** מפרש לקמן: **תולה מעותיו בנכרי.** אומר מעות שאני משתמש בהן של פלוני נכרי הם שלא להשביע עצמו ופעמים שהנכרי שומע ומעמיד עדים ותובעו בדיניהם:

הדרן עלך איזהו נשך

השוכר את האומנין והטעו זה את זה. מפרש בגמרא(ז): **שכר את החמר או את הקדר להביא פרייפרין וחלילין.** קדר בעל קרון: **פרייפרין.** עלים משופים ונאים לעשות לו אפריון: **חלילין לכלה.** לשמח חתן וכלה: **או למת.** לקונן: **משרה.** רוי"ש. מים ששורין בהן קנבוס ופשתן כשהן בגבעולין: **מקום שאין אדם.** שאינו מוצא פועלין לשכור והפשתן אבד והוא סמך עליהן: **שוכר עליהם.** בני אדם ביוקר ועליהם לשלם: **או מטען.** מפרש בגמרא(ח): **השוכר את האומנין.** לעשות מלאכה בקבלנות בכך וכך: **וחזרו בהן.** לאחר שעשו מקצת: **ידם על התחתונה.** אם הוקרו פועלים ואינו מוצא מי שיגמרנה בשכר שהיה מגיע לאלו על העתיד לעשות מעכב משכר ממה שעשו כל מה שיצטרך להוציא עד שתגמר מלאכתו בשכר שפסק עם אלו. ואם הוזלו פועלים וימצא שיגמרנה בפחות ישום להם מה שעשו ויתן להם מה שפסק עשו חציה יתן להם חצי שכרן ואין יכולים לומר לו הרי פועלים אחרים תחתינו לגמור מלאכתך ותן לנו כל שכרינו חוץ ממה שנטלו אלו:

ואם

ערב ועדים אין עוברין אלא משום בל תשימון. זימנין דעברי נמי אלפני עור לא תתן מכשול כגון שלא היה מלוה בלא ערב ועדים אבל לא תשימון פסיקא ליה אבל לפני עור זימנין דלא עברי כגון שהיה מלוה לו בלאו הכי כי היכי דמושיט כוס של יין לנזיר לא עבר אלא היכא דקאי בתרי עברי נהרא שלא היה שותהו אם לא היה זה (ע"ז דף ו.):

הדרן עלך איזהו נשך

השוכר את האומנין. משמע ליה בין בשכיר יום בין בקבלנות אבל בפרקין דבתר הכי (דף פג.) נקט פועלים משום דפועלים לא משמע אלא שכירי יום דבהכי איירי כדאמר התם בזמן שאמר להשכים ולהעריב ורב נמי דקאמר (לקמן עז.) פועל יכול לחזור אפילו בחצי היום דוקא בשכיר יום איירי ולא בקבלן כדמוכח בשמעתין ולכך נקט פועל ולא אומן וא"ת דתניא לקמן בשמעתין (שם) השוכר את הפועל ובחצי היום שמע שמת לו מת או אחזתו חמה אם שכיר הוא כו' ואם קבלן הוא כו' כיון דברייתא איירי בין בשכיר בין בקבלן אמאי נקט פועל ה"ל למינקט אומן דמשמע תרוייהו וי"ל דה"ק אם שכיר הוא כדאמר השוכר את הפועל נותן לו שכרו ואם קבלן הוא כך דינו ומשום דבעי למתני ובחצי היום וחצי היום לא שייך למתני אלא אשכיר יום: **את** הקדר. בשני רישין והוא בעל קרון ולספרים דגרסי קדר י"ל דלהכי נקט קדר לפי שקדרים רגילין להיות להם קרונות: **פרייפרין.** דבר האבוד חשיב לה שעתה זמנו הוא לעשות:

ואזיל

עין משפט נר מצוה

קעג א מיי' פ"ה מהל' מלוה הל' יא (יב יג) סמג לאוין קפה טוש"ע י"ד סי' קס סעיף ו:

קעד ב מיי' שם הל' יג טוש"ע שם סעיף יב:

קעה ג מיי' שם פ"ד הל' ב סמג לאוין קלג טוש"ע י"ד שם סעיף א:

קעו ד מיי' שם הלכה ב:

קעז ה מיי' שם פ"ה הל' יב סמג שם טוש"ע י"ד סי' קס סעיף יא:

קעח ו מיי' שם פ"ד הלכה ב:

קעט ז מיי' פ"א שם הל' ג סמג לאוין קפה טוש"ע ח"מ סי' לט סעיף ב:

קפ ח ט י מיי' שם פ"ב הלכה ז סמג עשין לג טוש"ע ח"מ סימן ע סעיף א:

א כ מיי' פ"ט מהלכות שכירות הלכה ד סמג עשין פט טוש"ע ח"מ סי' שלג סעיף א:

ב ל מיי' שם ועיין בהשגות ובמ"מ טוש"ע שם סעיף ה:

לעזי רש"י

רוי"ש [רויש"א]. מקום שרייה (לפשתן).

מוסף רש"י

לראשנו. להיות נושה בנו דמתרגמינן כנושה כרשיא (ברכות ו:).

הדרן עלך איזהו נשך

מסורת הש"ס

א) [לעיל סב. עא:], ב) [ברב אלפס וברא"ש וכן בילקוט ליתא להך דולאחיך לא תשיך וכ"נ שהיה הגי' לפני הרמב"ם שלא הביא רק שני לאוין ועיין בה"ה פ"ד מהלכות מלוה דין ב], ג) [ברכות ו:], ד) [ב"ב קנג.], ה) [דברים כג], ו) [שמות כב], ז) [לקמן עו.], ח) [לקמן עו:],

תורה אור השלם

1 אֶת כַּסְפְּךָ לֹא תִתֵּן לוֹ בְּנֶשֶׁךְ וּבְמַרְבִּית לֹא תִתֵּן אָכְלֶךָ: ויקרא כה לז

2 אַל תִּקַּח מֵאִתּוֹ נֶשֶׁךְ וְתַרְבִּית וְיָרֵאתָ מֵאֱלֹהֶיךָ וְחֵי אָחִיךָ עִמָּךְ: ויקרא כה לו

3 אִם כֶּסֶף תַּלְוֶה אֶת עַמִּי אֶת הֶעָנִי עִמָּךְ לֹא תִהְיֶה לוֹ כְּנֹשֶׁה לֹא תְשִׂימוּן עָלָיו נֶשֶׁךְ: שמות כב כד

4 לֹא תְקַלֵּל חֵרֵשׁ וְלִפְנֵי עִוֵּר לֹא תִתֵּן מִכְשֹׁל וְיָרֵאתָ מֵּאֱלֹהֶיךָ אֲנִי יְיָ: ויקרא יט יד

5 לֹא תַשִּׁיךְ לְאָחִיךָ נֶשֶׁךְ כֶּסֶף נֶשֶׁךְ אֹכֶל נֶשֶׁךְ כָּל דָּבָר אֲשֶׁר יִשָּׁךְ: דברים כג כ

6 לַנָּכְרִי תַשִּׁיךְ וּלְאָחִיךָ לֹא תַשִּׁיךְ לְמַעַן יְבָרֶכְךָ יְיָ אֱלֹהֶיךָ בְּכֹל מִשְׁלַח יָדֶךָ עַל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתָּה בָא שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ: דברים כג כא

7 הִרְכַּבְתָּ אֱנוֹשׁ לְרֹאשֵׁנוּ בָּאנוּ בָאֵשׁ וּבַמַּיִם וַתּוֹצִיאֵנוּ לָרְוָיָה: תהלים סו יב

8 תֵּאָלַמְנָה שִׂפְתֵי שָׁקֶר הַדֹּבְרוֹת עַל צַדִּיק עָתָק בְּגַאֲוָה וָבוּז: תהלים לא יט

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה גריד. נ"ב ובמשנה ד' פ"ב דמעשר שני גורס צריד הוא לשון יבש כמו צרידי מנחות ע"ש: